

N:o 44.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag angående ändrad lydelse af 10 kap. 14 § Strafflagen; gifven Stockholms slott den 1 Maj 1889.

Under åberopande af bifogade i Statsrådet och Högsta Domstolen förda protokoll, vill Kongl. Maj:t härmed, jemlikt 87 § Regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga följande

Lag angående ändrad lydelse af 10 kap. 14 § Strafflagen.

Häri genom förordnas, att 10 kap. 14 § Strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

14 §.

Hvar som, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspridt eller utsprida låtit, uppmanar till våld å person eller egendom eller till annat brott, hvarå straff efter denna lag följa kan, varde, der ej uppmaningen särskildt med straff belagd är, dömd till böter eller fängelse. Är han i följd af uppmaningen förfallen till straff för delaktighet i brott, som derå följt, vare lag, som i 4 kap. 1 § skils.

Der någon i andra fall än här sagda äro, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspridt eller utsprida låtit, söker förleda till ohörsamhet emot lag eller laga myndighet, eller

eljest uppviglar till åtgärd, som innebär hot emot samhällsordningen eller fara för dess bestånd; straffes ock efter ty i 1 mom. sägs.

Hvad i denna § är stadgadt gälle äfven om den, som annans skrift, hvars innehåll är etter samma § straffbart, utspridt eller utsprida låtit för att dermed främja den med skriften åsyftade verkan.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Axel Örbom.

*Utdrag af protokollet öfver ett justitiedepartementsärende, hållet in-
för Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott
Lördagen den 27 April 1889,*

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre BILDT,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve
EHRENSVÄRD,
Statsråden: Herr LOVÉN,
Friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
Friherre PALMSTIERNA,
Friherre VON ESSEN,
ÖRBOM,
Friherre ÅKERHIELM.

Statsrådet von Krusenstjerna anmäldes vara af sjukdom hindrad
att tillstädeskomma.

Sedan, på sätt protokollet öfver justitiedepartementsärenden för
den 25 innevarande månad närmare utvisar, Statsrådet och Chefen för
Justitiedepartementet i underdånighet anmält frågan om behovet af
straffbestämmelser för vissa mot den bestående samhällsordningen rig-
tade agitationer, och Kongl. Maj:t samma dag behagat uppdraga åt
bemälda chef att, efter frågans beredning, för Kongl. Maj:t framlägga
förslag till de åtgärder, som ansåges nödiga och lämpliga, så anmälde
Departementschefen Statsrådet Örbom nu att han, till åtlydnad af denna
föreskrift, låtit uppgöra ett förslag till lag angående ändrad lydelse af
10 kap. 14 § Strafflagen; och yttrade Departementschefen beträffande
innehållet af detta förslag:

»Den nuvarande straffbestämmelsen i denna § afser endast uppmaning till våld å person eller egendom. Giltiga skäl synas dock saknas, hvarför icke äfven uppmaning till andra brott såsom hemfridsbrott, stöld, bedrägeri, förfalskning, mened m. fl. bör medföra straff, då uppmaningen sker på det offentliga sätt, som i paragrafen förutsättes. Jag har därför trott, att ifrågavarande stadgande bör utvidgas, så att det kommer att gälla om uppmaning till brott af hvad slag som helst, som enligt allmän lag är straffbart.

Vidare har till paragrafen tillagts ett nytt moment, innehållande straffbestämmelser för den, som i andra fall eller hänseenden än nyss äro omförmälda på förenämnda offentliga sätt söker förleda till ohörsamhet emot lag eller laga myndighet eller eljest uppviglar till åtgärd, som innebär hot emot samhällsordningen eller fara för dess bestånd. Affattningen af detta stadgande torde med önskvärd tydlighet utmärka, att detsamma icke afser att lägga hinder i vägen för den sansade granskningen och kritiken af samhällsförhållandena, lagarne och myndigheternas beslut, eller yrkandet på reformer i ena eller andra afseendet. Meningen med stadgandet är att genom straffhot förebygga sådana falska, vrängda eller våldsamma framställningar, hvilka syfta att hos den oerfarna, okunniga och lättledda mängden väcka eller underblåsa en mot samhällsordningen eller andra samhällsklasser fiendtlig sinnesstämning, egnad att framkalla våldsgerningar och andra förbrytelser.

Den inskränkning i yttrandefriheten, stadgandet skulle medföra, lärer därför icke kunna sägas gå längre än nödigt är. Behofvet af ett dylikt stadgande torde till fullo ådagaläggas af allmänt kända sakförhållanden och särskildt af det sätt, hvarpå den s. k. socialdemokratiska agitationen enligt derom af vederbörande myndigheter meddelade uppgifter i vårt land bedrifves.»

Sedan Departementschefen härefter uppläst det vid detta protokoll under bil. Litt. A. fogade lagförslag,

fann, uppå tillstyrkan af Statsrådet, Hans Maj:t Konungen godt i nåder förordna, att Högsta Domstolens utlåtande öfver förslaget skulle, för det ändamål 87 § Regeringsformen omförmäler, genom note ur protokollet infordras.

Ex protocollo
Carl Boheman.

*Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kongl. Maj:ts
Högsta Domstol Måndagen den 29 April 1889.*

Närvarande:

Justitieråden: WRETMAN,
HERNMARCK,
HERSLOW,
SKARIN,
LILIENBERG,
HAMMARSKJÖLD,
WESTMAN.

Tillförordnade Byråchefen, Revisionssekreteraren K. G. Carlson
föredrog i underdånighet:

Note ur protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet in-
för Hans Maj:t Konungen den 27 i denna månad, hvarmedelst, för det
ändamål 87 § Regeringsformen omförmälde, Högsta Domstolens ut-
låtande blifvit infordradt öfver följande inom Justitiedepartementet ut-
arbetade förslag till

Lag angående ändrad lydelse af 10 kap. 14 § Strafflagen.

Häri genom förordnas, att 10 kap. 14 § Strafflagen skall erhålla
följande ändrade lydelse:

14 §.

Hvar som, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i
skrift, den han utspridt eller utsprida låtit, uppmanar till våld å person
eller egendom eller till annat brott, hvarå straff efter denna lag följa

kan, varde, der ej uppmaningen särskildt med straff belagd är, dömd till böter eller fängelse. Är han i följd af uppmaningen förfallen till straff för delaktighet i brott, som derå följt, vare lag, som i 4 kap. 1 § skils.

Der någon i andra fall än här sagda äro, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspridt eller utsprida låtit, söker förleda till ohörsamhet emot lag eller laga myndighet, eller eljest uppviglar till åtgärd, som innebär hot emot samhällsordningen eller fara för dess bestånd; straffes ock efter ty i 1 mom. sägs.

Hvad i denna § är stadgadt gälle äfven om den, som annans skrift, hvars innehåll är efter samma § straffbart, utspridt eller utsprida låtit för att dermed främja den med skriften åsyftade verkan.

Högsta Domstolen lemnade förslaget utan anmärkning.

Ex protocollo
Carl Boheman.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott Onsdagen den 1 Maj 1889,

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre BILDT,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve
EHRENSVÄRD,
Statsråden: Herr LOVÉN,
Friherre VON OTTER,
VON KRUSENSTJERNA,
WENNERBERG,
Friherre PALMSTIERNA,
Friherre VON ESSEN,
ÖRBOM,
Friherre ÅKERHJELM,
Justitieråden: WRETMAN,
HERSLOW.

Departementschefen Statsrådet Örbom anmälde i underdånighet Högsta Domstolens yttrande öfver det förslag till lag angående ändrad lydelse af 10 kap. 14 § Strafflagen, som enligt nådigt beslut af den 27 sistlidne April blifvit jemlikt 87 § Regeringsformen till Högsta Domstolen öfverlemnadt, samt anförde derefter följande:

»Innan jag öfvergår till det förevarande förslagets bestämmelser torde vid det förhållande att fråga här föreligger om ändring af ett lagrum, hvilket så nyligen som den 28 Oktober 1887 erhöll sin nuvarande lydelse, mig tillåtas att något utförligare redogöra för de förhållanden, som närmast föregått och föranledt förslagets upprättande.

Inom de flesta, om ej alla, på den europeiska civilisationens grund byggda samhällen pågår såsom bekant en jäsningprocess af beskaffenhet att ingifva hvarje tänkande samhällsmedlem allvarsamma farhågor. Framträdande under olika benämningar af anarkism, nihilism, socialdemokrati, kommunism m. m., hvilka representera olika skiftningar af samma grundtanke, eger denna jäsningprocess sin bestämda enhet och sammanhållande kraft i hatet emot den bestående samhällsordningen och sträfvet att med alla slags medel, äfven olagliga, undergräfvat dess grundvalar och förbereda en våldsam omstörtning af det nuvarande samhället, för att i dess ställe sätta ett kaos, från hvilket kristendomen, den lagbundna samhällsförfattningen, familjebanden, eganderätten, i korthet allt som för nutidens samhälle är heligt och kärt, skulle vara bannlysta. De medel, som för ändamålets vinnande användas, äro väsentligen att genom falska, vanställda och hetsiga framställningar af samhällsförhållandena, genom vädjande till de lägsta lidelser och drifter samt genom förvillande af rättsbegreppen söka hos den kroppsarbetande och mindre bemedlade befolkningen uppväcka hat och fiendtlighet mot öfriga samhällsklasser, förakt och ohörsamhet mot lag och myndigheter samt föreställning om rättmätigheten att använda våld för vinnande af agitationens syften.

Här är naturligtvis ej tillfälle att vidare skildra denna egendomliga rörelse, hvilken, närd som den är af vissa obestridliga sociala missförhållanden och i synnerhet af de kroppsarbetande samhällsklassernas missnöje med sin i många hänseenden betryckta och vanskliga ställning, understundom visat en utbredningsförmåga och smittosamhet, som erinrar om förflutna tiders stora andliga farsoter. Der jordmånen varit gynsam har den vuxit upp till en fara för samhället, mot hvilken lagstiftningen nödgats taga omfattande försigtighetsmått. På andra ställen, såsom lyckligtvis i vårt land, der de sociala missförhållandena icke äro tillspetsade i någon större skärpa, har den »socialistiska» rörelsen, hvilken benämning är hos oss den allmänast vedertagna, ännu icke hunnit så särdeles långt i sitt omstörtningarbete. Men dess historia är ganska lärorik i fråga om sättet för detta arbetes utvecklingsgång. I begynnelsen möttes den ännu osäkra och famlande agitationen endast med löje. Åhörarne kommo för att skaffa sig en glad stund vid åhörandet af en mängd orimliga, mer eller mindre begripliga, från utlandet lånade fraser, framförda på ett mer eller mindre löjeväckande sätt. Sjelfva polismyndigheterna tycktes betrakta alltsammans mest såsom ett slags folknöje, der visserligen staten, religionen, myndigheterna och arbetsgifvarne fingo uppbära hetsiga och hårda tillmälen, men som dock i det hela just genom sakens orimlig-

het föreföll jemförelsevis oskadligt. Man synes i allmänhet ej hafva misstänkt att här kunde föreligga de första svaga symptomen af en verldsepidemi, för hvilken vårt lands invånare lika väl som andra länders kunde vara mottagliga. Emellertid visade sig snart att agitationen icke var oskadlig. Åhörarne började vänja sig vid de orimliga utfallen; de bålstora slagorden blefvo upprepade och eftersagda, det löjeväckande förflygtigades, men hetsigheten och de våldsamma fraserna blefvo ett slags nödvändig krydda för folknöjet och dermed var ock dettas oskadlighet försvunnen. Likasom i allmänhet vanan vid dålig kost förderfvar smaken, blef här genom de hotfulla och vrängda framställningarnes ofslätliga upprepande rättskänslan småningom förvildad och uppfattningen i allmänhet ensidig och skef. En del af giftet inmängde sig i åhörarnes sinnen och genom det förenings- och associationsväsende, hvilket är för vår tid så karakteristiskt, öppnades tusentals kanaler för giftets vidare fortspridande.

När Nya Lagberedningen, som år 1884 erhållit uppdrag att ur vissa synpunkter revidera allmänna Strafflagen, den 21 December 1886 afgaf sitt, ur det större arbetet utbrutna förslag till ändring i vissa delar af 7, 10 och 11 kapitlen Strafflagen, hade vådan af ifrågavarande agitationer ej undgått dess uppmärksamhet. I 14 § af 10 kap. inrymde den derföre de nya bestämmelser angående ansvar för våld å person eller egendom, hvilka sedermera upphöjdes till lag den 28 Oktober 1887.

I denna del yttrade sig Nya Lagberedningen på sätt som följer:

»Under det att nu gällande lag med straff belägger uppmaning till vissa slag af förräderi och till uppror, äfven när uppmaningen icke haft straffbar verkan, saknas hvarje särskild straffbestämmelse för offentlig uppmaning till andra brott, hvadan för en dylik uppmaning straff ej kan ifrågakomma, med mindre brott följt å uppmaningen och denna kan betraktas såsom anstiftan till brottet. Detta måste anses såsom en brist i vår lagstiftning. Ty, oafsedt det öppna trots mot statens lagar, som alltid utmärker en dylik, offentligt framställd uppmaning till lagbrott, kan denna äfven innebära en så betänklig fara för den allmänna säkerheten, att staten icke bör lemna densamma ostraffad. Behovvet af ett rättsligt skydd mot offentliga uppmaningar till brytande af samhällsordningen har också på senare tid gjort sig allmänt kämbart, och bestämmelser i sådant syfte hafva influtit i de flesta nyare strafflagar.

Att, på sätt i den utländska lagstiftningen gemenligen skett, med straff belägga hvarje uppmaning till en brottslig handling har dock väckt betänkligheter. Ett stadgande i det syfte, hvarom nu är fråga,

synes egentligen vara af behovet påkalladt för sådana uppmaningar till brott, hvilka företrädesvis kunna tänkas blifva ställda till en större allmänhet och medföra fara för dess förledande till rättskränkningar af svårare art eller större utsträckning. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå straffbestämmelse allenast för uppmaning till brott, som innefatta våld å person eller egendom. Det ur denna synpunkt utarbetade förslag till en ny 14 § i 10 kap. ansluter sig till förut i samma kapitel befintliga stadganden, då det från 13 § hemtade uttrycket »våld å person eller egendom» uppenbarligen sammanfaller med hvad i 9 § kallas »göra våld å person eller bryta eller förstöra hus, eller plundra eller förderfva annan egendom». Straffet för nu ifrågavarande brott har Lagberedningen ansett lämpligen kunna bestämmas till böter eller fängelse.»

Då detta lagärende den 14 Februari 1887 för propositions aflåtande till Riksdagen förekom inför Eders Kongl. Maj:t i Statsrådet, yppades angående den föreslagna 14 § i 10 kap. en skiljaktig mening. I egenskap af Justitieråd närvarande i Statsrådet afgaf jag följande yttrande:

»I mom. 1 af den föreslagna 14 § i 10 kap. Strafflagen förekommer ett nytt stadgande om ansvar för offentlig uppmaning till våld å person eller egendom. Såsom närmaste anledning till samma stadgande anföres i Nya Lagberedningens motivering — utom saknaden i vår lag af hvarje särskild straffbestämmelse för offentlig uppmaning till andra brott än förräderi och uppror — hufvudsakligen att »behovet af ett rättsligt skydd mot offentliga uppmaningar till brytande af samhällsordningen på senare tid gjort sig allmänt känt och att bestämmelser i sådant syfte influtit i de flesta nyare strafflagar».

Detta yttrande samt beskaffenheten af de utländska lagbud, hvilka synas vara dermed åsyftade, kunna svårligen undgå att framkalla den föreställning, att det föreslagna nya stadgandet vore ämnadt att innebära ett hittills saknadtt korrektiv emot de under senare tid äfven i vårt land så väl muntligen som i tryck så ofta förekommande våldsamt agitatoriska framställningarna i sociala frågor. Mot det tillfälliga upploppet och dess våldsgerningar mägtar staten ännu sätta den väpnade styrkan, men detta medel är icke användbart emot de planmessiga sträfvan-dena att genom ett systematiskt vanställande af samhällsförhållandena, genom oafåtligt vädjande till de lägsta lidelser och drifter, genom förvillande af rättsbegreppen, genom falska anklagelser och löften om hämnd upphetsa en samhällsklass emot andra och undergräfvat den bestående stats- och samhällsordningen. Det smygande moraliska gift, som sålunda af samvetslösa agitatorer, hvilka drifva uppviglingen såsom

yrke, droppvis inympas på de okunniga och oerfarna, de af fattigdom och lidanden hemsökta, kan slutligen äfven hos de eljest rättänkande alstra en sinnesförfattning, uppfylld af jäsningsämnen och smittosamma frön till våldsgerningar och andra brott, samt vida farligare för samhället än den tillfälliga uppbrusningen vid ett upplopp. Det är också företrädesvis emot sådana »*uppmaningar till brytande af samhällsordningen*» som samhället uppenbarligen nu mera än tillförene kräfver skydd och det är ock ett sådant skydd man redan i andra länder sökt bereda.

Om nu förslaget egentliga mening antages vara sådan den förenämnda motiveringen synes antyda, torde det böra erinras att den begagnade redaktionen icke i detta afseende fullt motsvarar ändamålet. Med uttrycket *våld å person eller egendom* förstås nemligen så väl i den nästföregående 13 § som ock öfverallt annorstädes i samma kap. allenast ett direkt och omedelbart emot vissa föremål rigtadt *fysiskt våld*, eller i allmänhet sådana våldsgerningar, som äro straffbara hufvudsakligen enligt Strafflagens 14, 15, 19 eller 21 kap. Det är emellertid, i synnerhet hvad tryckpressens alster angår, ytterst sällspordt att de ifrågavarande agitationerna ikläda sig den sålunda angifna brutalaste formen af ett hetsande till omedelbart, fysiskt våld emot bestämda individer och egendomsobjekt. Vanligen — och deri ligger den egentliga faran — predika de nödvändigheten af en våldsam och fullständig omstörtning af den bestående samhällsordningen, upplösande af familjebanden, förakt och ohörsamhet mot lag och laga myndigheter, tvedrägt och förföljelse emellan hela samhällsklasser, krig på lif och död mot vissa kategorier af samhällsmedlemmar, tillintetgörelse af eganderätten eller konfiskation af motståndarnes egendom samt rättmätigheten af våldsbragder och egendomsförstörelse *i allmänhet* såsom medel för agitationens syften. Men på samma gång pläga åtminstone de yrkesmessige agitatorerne med en viss försigtighet äfven uti sina hetsigaste utlätelser undvika att öppet uppvigla till omedelbart våld, utan hänvisas vanligen de tillämnade våldsbragderna till en mer eller mindre aflägsen framtid, då det i tysthet planmessigt organiserade omstörtningselementet samlat tillräckliga krafter för att på en af ledarne gifven signal bryta fram med öfverväldigande våldsmagt. I regeln kunna de så beskaffade agitationerna icke hemfalla under det föreslagna lagrummet, utan fortfara således att anses såsom tillåtliga. För att rubricera dem såsom lagstridiga — hvarmed enligt 15 § följer myndighets rätt att upplösa sammankomst, der sådana föredrag hållas — erfordras uppenbarligen uttrycklig föreskrift i lagen, att icke allenast den, som uppmanar till våld å person eller egendom, utan äfven den, som eljest, på ett för den allmänna säkerheten till person eller

egendom hotande sätt, uppviglar till omstörtande af samhällsordningen eller hetsar till tvedrägt och förföljelser hela samhällsklasser emellan, gör sig till ansvar förfallen.

Skulle emellertid, hvad 14 § vidkommer, den förut antydda uppfattningen af dess syfte, hvilken, såsom redan är nämndt, grundas mera på motiveringen än på lagtexten, befinnas origtig, och anse ordningsmagtens representanter förhållandena i vårt land ännu icke hafva gestaltat sig så att ytterligare och mera effektiva skyddsåtgärder äro oundgängliga, ega naturligtvis de erinringar jag här dristat framställa icke någon vidare betydelse.»

Derpå genmälde dåvarande Chefen för Justitidepartementet:

»Efter min uppfattning har Nya Lagberedningen med sitt förslag i 10 kap. 14 § Strafflagen ej åsyftat annat än att fylla en lucka i gällande allmänna lagstiftning genom att stadga straff för samhällsordningen störande uppmaningar till vissa af lagen redan med straff belagda brott. Att derutöfver ingripa för att undertrycka vissa agitationer, egnade att framkalla stämningar, som, om de lemnas att obehindradt utveckla sig, möjligen kunde leda till våldsgerningar och andra brott, är en uppgift, som visserligen icke kan anses vara för lagstiftningen främmande, men på hvilken den dock icke bör inlåta sig, utan att, såsom Justitierådet Örbom ock antyder, sådant finnes oundgängligen nödigt. Då någon framställning i så omfattande syfte icke blifvit af ordningsmagtens närmaste handhafvare gjord, och det sätt, hvarpå de omförmälda agitationerna hos oss bedrifvits, hittills icke utgjort tillräcklig anledning för lagstiftaren att af eget initiativ taga frågan om hand, anser jag mig fortfarande böra stanna vid ett förordande af Nya Lagberedningens förslag i denna del.»

Af hvad sålunda i Statsrådet förekom framgår ganska tydligt, att en lagstiftning, gående ut på att undertrycka »*agitationer egnade att framkalla stämningar, som, om de lemnas att obehindradt utveckla sig, möjligen kunde leda till våldsgerningar och andra brott*», icke då mötte något principiellt motstånd utan ansågs vara endast en tidsfråga, beroende på vissa omständigheter, som kunde göra »*oundgängligen nödigt*» för lagstiftaren att taga initiativ i frågan.

Efter min uppfattning föreligga nu sådana omständigheter af oemotsäglich beviskraft. Enligt hvad allmänt bekant är har icke någon förbättring i förhållandena inträdt under senare åren. I synnerhet inom Malmöhus län har, enligt derom i sistlidne Mars af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgifven framställning, antalet af socialistiska föreningar och deras ledamöter ej obetydligt ökats. Agitationen bedrifves numera äfven ute på landsbygden fullt yrkesmessigt, med samma syste-

matiska hätskhet och vrånghet i framställningssätt som förut. Under sistlidne vinter hafva rörelsens anhängare synts vilja mera öfvergå från ord till handlingar, och anledningen härtill har icke varit något ekonomiskt betryck bland arbetsklassen, utan uteslutande en planmessigt och kraftigt bedrifven agitation.

Från hufvudstaden har under den sista tiden upprepade gånger klagan försports från ordningsmagtens handhafvare deröfver att vid de socialistiska folkmötena ofta förekommit utlåtelse oförenliga med samhällets ordning och bestånd, men att till följd af lagstiftningens ofullständighet polismyndigheterna nödgats passivt åhöra dessa. Samma klagan har äfven försports från andra orter.

Hvad den socialistiska tryckpressens verksamhet beträffar, är den på det närmaste förknippad med den muntliga agitationen och utvecklar samma osunda och samhällsfiendliga tendenser, hvilka torde vara alltför allmänt kända att någon särskild redogörelse därför erfordras.

Till dessa förhållanden har nyligen kommit en särskild tilldragelse af större betydelse. Jag utbeder mig att derutinnan få citera den framställning, som af Öfverståthållareembetet, under hänvisning tillika till föregående rapporter, den 26 nästlidne April i ämnet afgifvits:

»I dessa dagar hafva dock socialdemokraterna tagit ett steg, som till äfventyrs kan komma att inleda ett nytt skede i den agitation, som af dem bedrifves, och dermed möjligen äfven öka den fara, denna agitation i och för sig onekligen innebär för det allmänna. Åtskilliga öfver landet spridda föreningar, af hvilka några uteslutande, andra delvis gjort till sin uppgift att verka för de socialistiska lärorens framgång, hafva nemligen sammanslutit sig till ett parti under benämning »Sveriges Socialdemokratiska arbetareparti» samt genom delegerade den 19, 20, 21 och 22 innevarande April i Stockholm hållit en kongress, hvarvid partiet konstituerats samt flera socialdemokratien och arbetsklassen rörande frågor dryftats, allt i enlighet med bilagda tryckta dagordning, som närmare visar det nya partiets organisation och ändamål samt de vid kongressen behandlade frågornas innebörd.

Bland dessa senare är frågan »om och under hvilka förutsättningar partiet anser våld vara nödvändigt för genomförandet af dess principer» företrädesvis värd att beaktas; och då den ställning, partiet ämnar intaga i det afseende, denna fråga berör, mer än något annat måste inverka bestämmande på omdömet, huruvida och i hvad mån partiets uppkomst är egnad att tillföra samhället ökad fara, vill Öfverståthållareembetet här anföra den resolution, kongressen i anledning af den uppställda frågan antog. Den var af följande lydelse:

»Kongressen förklarar, att Sveriges socialdemokratiska parti i sin

verksamhet för att organisera den svenska arbetareklassen till eröfrande af den politiska magten endast vill begagna sig af sådana medel, som motsvara folkets naturliga rättsmedvetande. Det nutidsprogram, vi uppställt och arbeta för, är det bästa vittnesbördet om att vi ingalunda för vår del sträfva efter en våldsam revolution. Kongressen tillbakavisar uttryckligen de dumdriftiga planer, som understundom tillskrifvas oss af våra fiender, att vi skulle vilja sätta hela arbetarerörelsen på spel genom att utan tillräckligt stöd i folket försöka en eller annan våldsam kupp. Tvärtom vill partiet fortfarande som hittills använda hela sitt inflytande för att förebygga obetänksamma våldsamma utbrott af folkets missnöje, bakom hvilka ingen tillräcklig magt skulle kunna uppställas. Revolutioner kunna aldrig »göras», men skulle de styrandes blindhet och egoism frammana den våldsamma revolutionen som förtviflans sjelfhjelp, är vår plats gifven och vi redo att göra allt för att åt folket eröfra och bevara så värdefulla frukter som möjligt af striden, på det att dess offer ej må ha skett förgäfvets.»

Jag torde utan fara för misstag kunna påstå att den omförmälda, under påskhelgen hållna kongressen icke allenast af hufvudstadens högsta ordningsmyndighet utan äfven af hela den upplysta meningen i landet betraktas såsom en betydelsefull tilldragelse af det slag, som berättigar, ja tvingar lagstiftaren till ett kraftigt initiativ i frågan. Det socialdemokratiska elementet är i beredskap att skaffa sitt anhang den nödiga *sammanhållningen* och *ledningen* i det öppna krig, hvari det är inbegripet emot det kristna samhället. Kongressen har offentliggjort en del af fälttågsplanen och sökt att åstadkomma en koncentration af sina stridskrafter till verksammare agitation och möjligen till blifvande våldsgärningar. Den har organiserat partiet under ledning af »förtroendemän» och »distriktsstyrelser». De resolutioner, som å kongressen antagits, ådagalägga till fullo partiets fiendtlighet mot samhällsordningen och farligheten af dess sträfvanden. Ej nog med att man öppet talar om våldet såsom yttersta utväg för den ombildning af samhällsordningen, partiet fordrar; man uppmanar dessutom till inrättande af rationalistiska och socialistiska skolor för att i tid inverka på det uppväxande släktet, och man lägger partivännerna på hjertat att med alla lämpliga medel verka derhän, »att *medborgarne i vapenrocken* under inga förevändningar låta sig brukas till våld mot de andra medborgarnes frihet och rätt».

Hvad angår de närmare enskildheterna, torde det tillåtas mig att hänvisa till de oemotsagda tidningsreferaten, hvilka, så ofullständiga de än äro, gifva en aning om den oerhörda hänsynslöshet, hvarmed partiet på grund af den nuvarande lagstiftningens skick anser sig

kunna uppträda. Fiendtligheten och hotet mot religionen, samhället och staten kunna ej tydligare än i partiets program skett åskådliggöras; och dock torde hela räckvidden af partiets planer icke vara der framlagd. Säkerligen döljer sig bakom de offentliggjorda resolutionerna åtskilligt, som försigtigtvis tills vidare hålles hemligt bland de invigde.

Då jag i det föregående betecknat ifrågavarande kongress såsom en tilldragelse, hvilken, sammanställd med öfriga förut omnämnda förhållanden, kunde och borde föranleda ett ingripande från lagstiftningens sida, har jag dermed ingalunda velat säga att någon *omedelbar* fara för omstörtningar och andra våldsgärningar är för handen. Partiets anhängare äro ännu relativt få och svenska samhället eger, som jag tror, i ovanlig grad motståndskraft mot det socialistiska sjukdomsgiftet. Här är lyckligtvis ännu ingalunda fråga om lif eller död. Men — oafsedt detta — synes mig tidpunkten för ett öppet uppträdande å lagstiftningens väg vara kommen. Likasom man i allmänhet vid sjukliga förhållanden icke bör vänta till dess sjukdomen hunnit den dödliga krisen, är det statens pligt att ej dröja med sitt ingripande tills det blir för sent. För hvarje svensk arbetare, som genom socialdemokratiens uppviglingar bringas till förgätenhet af kristen tro och samhällslydnad, till hat och illvilja mot ekonomiskt bättre lottade och derigenom till otacksamhet och oförnöjsamhet med sin lott, ådrager sig staten ett ansvar af tyngsta slag.

Det är just denna synpunkt, som jag här särskildt skulle önska framhålla med anledning af andra dagens frågor och i synnerhet *arbetarefrågan*. Konung och Riksdag, understödda af flertalet bland allvarliga och tänkande personer i vårt land, hysa för denna fråga det lifligaste intresse. Alla samhällets bästa krafter ena sig i sträfvanden att i möjligaste grad höja och förbättra kroppsarbetarens ställning. Man söker åstadkomma detta dels genom att visa aktning för arbetet, omvårdnad om arbetarens bildning, omtanka för hans materiella välbefinnande, dels genom att skydda honom mot arbetets faror och bereda utväg till trygghet mot sjukdom, nöd och ålderdom. Allt detta sker i ändamål att i möjligaste mätto afhjelpa de sociala ojemnheterna och ingifva kroppsarbetaren aktning, vördnad och tillgifvenhet för det samhälle han tillhör. I vårt land, der missförhållandena ej ännu tillspetsat sig i all ytterlighet, synes ock ganska god utsigt vara att praktiskt lösa några af de viktigaste problemen i detta hänseende och lösa dem utan öfverspända illusioner eller öfverdrifven sentimentalitet samt utan våldsamma slitningar.

Men dessa ädla sträfvanden mötas af hinder från den sida, der man minst bort vänta dem — *arbetarne* sjelfve eller rättare sagdt genom

de *socialdemokratiska* agitatorernas inverkan på de vilseledda arbetarne. Sedan äfven i vårt land uppstått en klass af personer, hvilka drifva dylika agitationer yrkesmessigt — och i synnerhet sedan desse sammanlutit sig till en regelbunden organisation — kan man vara viss på att allt hvad af staten eller arbetsgifvarne göres skall förvrängas, vanställas och motarbetas i agitationens intresse. Agitatorerne lefva af att hålla feberkrisen vid magt; hvarje lugnande medel är dem förhatligt. Deras taktik är att sätta sinnena i jäsning, att förvilla arbetarnes sunda omdöme, att förgifta förtroendet emellan arbetsgifvare och arbetstagare genom falska beskyllningar, att hos de senare uppamma misstron och afundsamheten och på samma gång uppblåsa deras tillit till den fysiska öfvermakt, som de påstå finnas hos den stora obändiga massan. Ett oafåtligt krigstillstånd är deras mål.

Beklagligtvis är detta mål ej särdeles svårt att uppnå. Om statens och arbetsgifvarnes välvilliga uppoffringar mötas med förakt och misstro, om alla ädla syften förvrängas, om klasshatet predikas såsom en trosartikel och alla föreningsband emellan kroppsarbetarnes klass och de öfrigas principiellt afslitas, kommer naturligtvis mycket snart en tidpunkt, då välviljan tröttnar och tager slut — och klyftan vidgar sig allt mera. När arbetare och arbetsgifvare ömsesidigt begagna hvarje tillfälle att öfverflygla hvarandra och öfva repressalier, då blir icke allenast industrien och derigenom äfven hela samhället materiellt lidande — utan dessutom inträder en moralisk förmörkelse, som kastar djupa slagskuggor öfver framtiden.

Skall någon framgång kunna beredas åt samhällets sträfvanden för arbetarefrågans lyckliga lösning — sträfvanden, som kräfva stora, nästan öfverskådliga offer — måste derföre i främsta rummet arbetarne i möjligaste mätto fredas emot de falska profeter, hvilka afsigtligt leda dem på villospår. Detta är samhällets pligt emot sig sjelf och sina medlemmar, kroppsarbetare och alla andra.

Att man inom straffbarhetsgränsen bör inflytta ifrågavarande socialdemokratiska agitationer sådana de esomoftast framträdt i vårt land i form af uppmaningar till våldsgerningar och andra lagöfverträdelser, till ohörsamhet och förakt mot lag och myndigheter, till förföljelse mot andra samhällsklasser eller andra åtgärder, som kunna hota eller äfventyra samhällets välfärd — derom torde väl numera ingen tvekan råda. Enligt hvarje oförvilladt rättsmedvetande likasom enligt lagens anda och mening äro de redan brottsliga. De onda afsigter emot samhällsordningen, hvilka der yppas, och de vådliga följder, som deraf för enskilda och allmänna intressen kunna befaras, äro ojemförligt intensivare och svårare än många bland de gerningar, som

i strafflagen karakteriseras såsom förbrytelser. Hvad som behöfs är endast en uttrycklig förklaring af gällande lagbestämmelser, hvarigenom lagens bokstaf bringas i öfverensstämmelse med dess anda.

Emot förslaget bestämmelser om ansvar för missbrukande af yttrandefriheten i vissa fall torde till äfventyrs den invändning kunna göras, att man icke endast med straffhot kan betvinga en fiende af dylikt slag. Utan tvifvel är detta sant; det erfordras i striden emot den socialistiska farsoten äfven andra hjälpmedel. I främsta rummet måste alla gode medborgare fortsätta sina bemödanden för arbetarefrågans lösning och arbetarklassens lyftande så i sedligt som i materiellt hänseende. Det bästa stridssättet är att med oafåtlig vaksamhet och outtröttlig kärleksfullhet söka skingra arbetarklassens okunnighet och fördomar emot andra samhällsklasser, att bringa honom sannfärdig upplysning om den på kristendomens grund hvilande samhällsordningens rätta natur och väsende, samt afslöja de socialistiska villomeningarnes haltlöshet. Men detta är icke nog; allra minst kan man derigenom freda sig mot den *yrkesmessiga* agitationen. Samhället måste understödja de enskilda och föregå dem med godt exempel derigenom att det bestämdt uttalar sin förkastelsesdom öfver agitatorerne. Statens ändamål och värdighet tillåta icke någon passivitet gent emot ett samhällsöndt, som, om det finge obehindradt utveckla sig, hotar staten med tillintetgörelse. Om än det befinnes omöjligt att med lagbestämmelser mota *alla* de mångskiftande former, hvari agitatorerne förkläda sin verksamhet, eller att fullständigt afskära *alla* försök att kringgå lagbuden, så är det desto säkrare statens pligt att med skarpa uppträda emot de gröfsta öfvergreppen.

I sammanhang härmed torde det tillåtas mig att vidröra några förhållanden, hvilka ega närmaste samband med föreliggande lagförslag. Någon inskränkning i församlingsfriheten och associationsrätten, sådana för närvarande faktiskt förefinnas i vårt land, är icke med förslaget afsedd. Tvifvelsutän kan härutinnan komma att anmärkas såsom en brist, att endast den i yttre handling framträdande uppviglingen, men icke dennas källa, sjelfva den socialdemokratiska associationen, hemfalla under den tillämnade nya lagen, och att således endast redskapet, men ej den ledande viljan är dervid åtkomlig. I andra länder har man såsom bekant utbildat en särskild lagstiftning emot associationer eller föreningar, hvilkas uppgift och syfte anses samhällsfiendliga. Möjligen kan äfven hos oss komma en tidpunkt, då nödvändigheten kräfver särskilda tvångsåtgärder i detta hänseende. Men *ännu* är ej, efter min uppfattning, en sådan nödvändighet här för handen. Associationsrätten

är ett i nutidens samhälle så viktigt och dyrbart moment samt spelar i det stora hela en så gagnande roll, att man, äfven om densamma likasom andra goda gåfvor ej sällan missbrukas, bör så länge som möjligt undvika ett våldsamt ingripande deri. Man bör äfven uppmärksamma att genom tvångsåtgärder kan man gifva upphof åt *hemliga* associationer, som äro farligare än de offentliga. Med tillhjälp af den nya lagen bör man ännu kunna tygla de samhällsvådliga stämplingarne, när de framträda i offentligheten såsom uppviglande handlingar — och innan de sålunda framträdt i dagen må åtminstone tills vidare kunna bero vid det öfvervakande en energisk ordningsmagt kan och bör utöfva.

Hvad yttrandefriheten beträffar är äfven den en af dessa goda gåfvor, som äro oundgängliga för nutidens samhällen och därför måste med yttersta varsamhet behandlas. En hvar, som käuner och uppskattar värdet af det fria ordet, måste med djup grämelse erfara nödvändigheten af inskränkningar deri. Jag har därför ansett såsom en bjudande pligt att i detta hänseende föreslå allenast det allra oundgängligaste, hellre något för litet än något för mycket. Jemförelsen med utlandets lagstiftning gifver vid handen att det nu föreliggande förslaget i allmänhet går mindre långt än utlandets. Om tillämpningen af förslagets bestämmelser, såsom jag hoppas, kommer att af ordningsmagtens handhafvare öfvervakas med tillbörligt nit och intresse samt med oblidkelig skärpa mot de *yrkesmessiga* agitatorerne, är jag dock förvissad att man kan väsentligen vinna det åsyftade målet — att skydda den arbetande klassen mot den systematiska förgiftningen af de källor, till hvilka den, för släckandet af sin törst efter kunskap och upplysning, allmänast är hänvisad — och att undertrycka de gröfre och våldsammare uppviglingarne emot det bestående samhället.

Då jag nu går att motivera de särskilda stadgandena i förslaget, tillåter jag mig till en början erinra, att förslaget icke afser andra yttranden och framställningar än sådana, som ske antingen muntligen inför menighet eller folksamling eller i skrift, som utsprides. Det är med afseende å den allmänna fara, anstöt och förargelse, dessa handlingar åstadkomma, då de ske offentligen, som straffbestämmelser för detta fall äro behöfliga.

Såsom jag förut omnämnt har nuvarande stadgandet i denna paragraf om ansvar för uppmaning till våld å person eller egendom genom den nya affattningen af 1 mom. blifvit utsträckt att gälla jemväl om uppmaning till annan förbrytelse mot strafflagen. Att det icke bör tillåtas någon att ostraffadt offentligen uppmana till stöld, mened,

förfalskning, eller andra handlingar, som strida mot strafflagen, har synt mig vara en själfklar sak. Derigenom skulle rättssäkerheten äfventyras och rättskänslan uppröras i allt för hög grad. De under senare tider tillkomna utländska lagar och lagförslag innehålla också allmänt straffbestämmelser mot offentlig uppmaning till straffbara handlingar. Så är förhållandet med Tyska strafflagen (111 §), Nederländska strafflagen (131 §), Ungerska strafflagen (171 §), Finska strafflagspropositionen (16 kap. 9 §) och Österrikiska strafflagspropositionen (115 §). Sistnämnda förslag går väsentligen längre, då detsamma tillika stadgar straff för den, som offentligen prisar dylika handlingar (117 §).

I det tillagda mom. 2 föreslås straff för den, som offentligen söker förleda till ohörsamhet emot lag eller laga myndighet eller eljest uppviglar till åtgärd, som innebär hot mot samhällsordningen eller fara för dess bestånd. Behovet och rättmätigheten af dessa stadganden torde med full klarhet framgå af hvad jag redan anført. Liknande bestämmelser finnas ock i utländska lagar och lagförslag. Sålunda innehålla Tyska strafflagen (110 §), Ungerska strafflagen (172 §), Finska strafflagspropositionen (16 kap. 9 §) och Österrikiska strafflagspropositionen (115 §) stadganden angående ansvar för den, som offentligen uppmanar till ohörsamhet mot lag eller behörig myndighets beslut, samt nämnda båda lagar (130 §; 172 §) och Österrikiska strafflagspropositionen (138 §) föreskrifter — i viss mån olika affattade — om straff för den, hvilken offentligen retar till våldsgärningar, hat eller fiendtligheter olika samhällsklasser emellan. I Österrikiska strafflagspropositionen finnas derjemte upptagna flera andra bestämmelser i detta ämne, särskildt i 118, 139, 145 och 149 §§. Hit höra ock vissa stadganden i utländska lagar om förenings- och församlingsfriheten, exempelvis i Tyska s. k. socialistlagen.

Vid utarbetandet af föreliggande lagförslag har kommit under allvarsamt öfvervägande, huruvida icke sådana offentliga framställningar, hvilka syftade att reta olika samhällsklasser emot hvarandra, borde i förslaget uttryckligt och särskildt omnämnas och med straff beläggas. Häremot hafva dock betänkligheter mött, som föranledt att förslaget derutinnan fått förfalla, hufvudsakligen på det skäl att förhållandena hos oss för närvarande ansetts icke med nödvändighet påkalla en sådan åtgärd. Dylika framställningar äro dock ingalunda straffria, ty så vida de antaga den våldsamma karakteren, att de innefatta uppmaning till brott eller uppviglande till åtgärd, som innebär hot mot samhällsordningen eller fara för dess bestånd, hemfalla de under de föreslagna straffbestämmelserna.

Till förebyggande af missförstånd bör jag slutligen påpeka, att

de föreslagna nya stadgandena, om de antagas, icke komma att omedelbart vinna tillämpning å framställningar, som ske i tryckt skrift. Det torde blifva en senare uppgift att söka bringa Tryckfrihetsförordningen i detta hänseende till öfverensstämmelse med Strafflagen.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att jemlikt 87 § Regeringsformen antaga ifrågavarande lagförslag.»

Denna af Statsrådets öfrige ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle i följd häraf till Riksdagen aflåtas nådig proposition af den lydelse, bilagan till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo
C. Boheman.